

Izšla vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori:
2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

XXII—YEAR XXIX

Cena lista je \$6.00

Entered as second-class matter January 16, 1938, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1917.

CHICAGO, ILL., PETEK, 3. JULJA (JULY 3), 1938.

Subscription \$6.00 Yearly

STEV.—NUMBER 131

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

VELESILE SKU- SAJO REŠITI LIGO NARODOV

Priznale so, da je njen
obsto v nevarnosti

MUSSOLINIJEVI AGENTJE IZGNA- NI IZ ŠVICE

Zeneva, 2. jul. — Državniki, ki
v zadnjih petnajstih letih
stalno poudarjali, da je cilj Li-
ge narodov organiziranje siste-
ma kolektivne varnosti, so vče-
ra priznali, da je ženevska u-
stanova na robu poloma.

Medtem, ko so delegatje
Francije, Anglije in sovjetske
Rusije izjavili, da ne bodo pri-
jemali nekdanje Abesinije po Ita-
liji, zaeno pa priporočili pre-
dne bojkotne akcije proti faš-
istični državi, so male države,
klasti one iz Južne Amerike in
Afrike, namignile, da bodo iz-
stopile iz Lige narodov. Drugi
pa drugim so vodilni močje v
Ligi narodov, ki jo je pomagal
stanoviti ameriški predsednik
Woodrow Wilson, opravičevali
kapitulacijo pred Mussolinijem.
Njihov argument je bil, da niso
mogli rešiti Abesinije, ker je
stroj Lige narodov pomanj-
kljiv in vsled tega ni mogla iz-
vesti obveznosti, katere je pre-
zela. Storili so vse, kar so mo-
gli, da se zaščiti interese mas,
ki imajo zaupanje v Ligo nar-
odov, obenem pa so priznali po-
rebo reorganiziranja ženevske
institucije.

Iz govorov je bilo razvidno,
da se državniiki zavedajo, da je
državna varnost, bazirana na
nemškem kovenantu, skrahira-
na, ker so agresivne države ved-
no pripravljene na vojno, da do-
segajo svoj cilj, dočim se druge
obotavljajo, kadar bi morale
podzeti odločno akcijo proti
napadalcu.

Francoski premier Leon Blum
je v svojem prvem govoru na
kupčini Lige narodov pouda-
ril, "da nimajo mednarodni do-
govori nobene veljave, ako jih
ni, ki jih podpišejo, nočejo iz-
javiti do skrajnosti. Ti bi mo-
rali prevzeti tudi riziko vojne,
ako vidijo, da katerakoli drža-
va ogroža mir s svojo agresiv-
nostjo."

Angleški zunanji minister E-
den je izjavil, da se strinja z
izjavami francoskega premiera
in sugestiral, naj se o vpraša-
nju reformiranja Lige nar-
odov ponovno razpravlja na pri-
hodnjem zasedanju, ki se otvori
v Zenevi v septembru.

Maksim Litvinov, sovjetski
komisar za zunanje zadeve, je
bil priporočal reformiranje Li-
ge narodov na podlagi regional-
nih paktov vzajemne vojaške
pomoci. Vojno proti napadalcu
naj bi vodile le tiste države, ki
sledejo regionalne pakte, osta-
le, ki niso direktno prizadete v
konfliktu, pa naj bi izvajale
sankcije proti napadalni državi.

Charles Te Water, delegat iz
Južne Afrike, je najbolj jasno
opisal situacijo, ko je izjavil, da
bi morale v Ligi narodov veda-
ljene države že vnaprej vede-
ti, da se slabo oborožena abesi-
nska armada ne bo mogla dolgo
držati disciplinirani vojni ma-
šini fašistične Italije. "Polom
Lige narodov so povzročile dr-
žave, ki so se izrekle za bojkot-
no akcijo proti Italiji, a niso
biste doprinali žrtv v smi-
slu obveznosti, ki so jih prevze-
le," je dejal Te Water. "S tem
so pokopale avtoriteto Lige na-
rodov."

Švicarske oblasti so včeraj
zapustile sedem italijanskih po-
robovalcev, ki so povzročili kra-
dino na sebi Lige narodov z na-
padom na bivšega abesinskega
kralja Selasija, ko je začel go-
voriti pred delegati, iz ječe in
izgnanosti iz Švice.

Domače vesti

Zborovanje JSZ

Chicago. — Danes zjutraj se
v Havličkovi dvorani, pol bloka
od doma SNPJ, začne enajsti
redni zbor Jugoslovanske socia-
listične zveze. Navzočih bo o-
krog 80 delegatov, odbornikov
in referentov. Zbor bo trajal tri
dni. Na dnevnem redu so važna
vprašanja političnega in kultur-
nega značaja. Zbor JSZ se re-
dno vrši vsake dve leti in s tem
je spojeno tudi zborovanje Pro-
svetne matice, edine slovenske
kulture centralne v Ameriki. U-
redništvo Prosvete iskreno po-
zdravlja zborovalce JSZ in jim
želi mnogo uspeha.

Nova žrtev avne nesreče

Bridgeport, O. — John Rebol,
ki je dolga leta aktiven v na-
prednem društvem in delav-
skem gibanju, je bil zadnji ne-
deljo poškodovan med povrat-
kom s piknika. Peljal se je v av-
tu Franka Završnika in med
potjo je bila kolizija, pri kateri
se je avto prevrnil. Završniku in
njegovi družini se ni zgodilo nič
žalega, toda Rebolu je zlomilo
nekaj rebra. Upanje je, da kma-
lu okrevaja.

Minnesotae novice

Martin Alič, ki je bil pred
kratkim težko po bit pri avtni ne-
sreči v Aurori in kateri se na-
haja v bolnišnici v Biwabiku, je
na potu okrevanja. — V Gilber-
tu sta se poročila John Kukar in
Katarina Gerzetič. — Na mest-
ni svet v Chisholmu je bil na-
slovljen apel, naj pošlje odlično
slovensko plavalco Ano Goved-
nik na olimpijske tekme v New
York, toda apel je bil ignoriran,
ker je mestna blagajna v finan-
čnih stiskah. — Matija Pogorelec
je postkrbaj, da je Zgodovinsko
društvo obrala St. Louis. — Du-
luthu doblilo knjigo Jožeta Za-
verznika "Ameriški Slovenci",
katero je uprava SNPJ pokloni-
la omenjenemu društvu.

Poroka

Kane, Pa. — Tu sta se poro-
čila Jos. Bizjak in Mary Uljan.
Zenin je član društva 391 SNPJ.
Obilo sreče!

Nov grob v Calumetu

Calumet, Mich. — V bližnjem
Ahmeeku je umrl rojak John
Kure, star 75 let in doma od Cr-
nomlija v Beli Krajini. V Ame-
riki je bil 47 let in tu zapuša
ženo, šest sinov in dve hčeri.

Jeklarški delavci izvo- jevali priznanje unije

Baltimore, Md. — Jeklarški
delavci so po tritedenski stavki
proti Eastern Rolling Mills iz-
vojevali priznanje unije, ki je
včlanjena v Zvezi železarskih in
jeklarških delavcev. Pogodba,
ki jo je sklenila kompanija z u-
nijo, določa zvišanje plače, o-
semurnik in skrajšanje delovne-
ga tedna na pet dni.

Anarhist Berkman izvriil samomor

Nice, Francija, 2. jul. — Ale-
xander Berkman, znani anarhist
in osební prijatelj Eme Goldman-
nove, ki je bil leta 1920 deporti-
ran iz Amerike v Rusijo, se je
te dni ustrelil. Star je bil 65 let.
Berkman je bil dolga leta v Zdr-
ženih državah.

Debata med Tho- masom in Lewisom

New York. — V julijski šte-
vilki American Socialist Monthly
debatirata Norman Thomas in
John L. Lewis o vprašanju, za-
kaj naj delavstvo glasuje odnos-
no ne glasuje za Roosevelta.

Je silno razkačena zaradi areta-
cije in izгона Mussolinijevih a-
gentov iz Švice. Nicholas Titu-
lesc, rumunski zunanji minis-
ter, je glavna tarča fašističnih
napadov, ker je, ko so pričeli
italijanski poročevalci demon-
strirati, zavpil: "Vržite divja-
ke iz dvorane!"

KAKO BANKIRJI IN DRUGI ODI- RAJO 'SUCKERJE'

Investorjem prodali za
35 milijard slabih
bondov

ZRTVE OBRALI DO
KOSTI

Washington. — Amerika je za-
dnja leta mnogo slišala o raketir-
jih, o malih in velikih raketirjih,
ki škubajo naivne in tudi bolj
hladnokrvne "suckerje". Skoraj
ga ni poklica v širšem pomenu
besede, ki bi ne bil več ali manj
prežet z raketirstvom ali sku-
benjem. In tudi ne more biti dru-
gače, ker je pač vsa kapitalisti-
čna civilizacija zgrajena na na-
čelih raketirstva — dobiti nekaj
za nič.

Toda v nobeni panogi ni rake-
tirstvo bolj v cvetju kakor v ban-
čni in investicijski. To je razvid-
no iz dveh poročil, ki sta bili ne-
davno objavljena kot rezultat
študija bondnega zemljiškega
trga in konkurzov. Eno poročilo
je objavila zvezna borzna komi-
sija (Securities and Exchange),
drugo pa kongresni odsek, ki je
pod vodstvom čikaškega kongres-
nika Sabatha dve leti študiral so-
dno upravljanje propadlih pose-
stev.

Ta odsek pravi, da njegovo po-
ročilo ne vključuje niti polovico
odkritega materiala o "največ-
jem zločinu stoletja", namreč o
skubenju investorjev po investici-
jskih bankirjih, sodnih upravi-
teljih in drugih "insiderjih". Po-
ročilo pravi, da je bilo v letih
pred krhom pet milijonov in-
vestorjev in drugih oskubenih
za nič manj ko 35 milijard do-
larjev. In ta proces se še vedno
vrši.

Oskubeni so bili na več nati-
onov, toda v glavnem z nakupom
zemljiških bondov, ki so bili lah-
ko dobri ali pa slabi. Odvisno je,
kakšnim raketirjem so investo-
ri padli v roke. Navadno jih sku-
bejo na obeh koncih in tudi s
strani. Ta proces se vrši na sle-
deče načine:

Posebno v letih velike borzne
špekulacije je bilo vrženih na trg
(Dolje na 3. strani.)

Streljanje v rudar- ski stavki v Alabami

Lewisov organizator iz-
gnan iz jeklarške-
ga mesta

Birmingham, Ala., 2. jul. —
Ostrostrelci so včeraj iz sasede
streljali na postajo Tennessee
Coal, Iron & Railroad Co., pro-
ti kateri so rudarji zastavkali
pred enim mesecem. V poslop-
ju sta se takrat nahajala dva
delavca, zaposlena pri popravi-
lih. Eden je odgovoril na strele
in oddal več krogov proti napa-
dalcem in potem poklical po-
moč. Odzvali so se trije kompa-
nijski deputiji in v avtomobilu
pridrveli na postriške, toda na-
padalci so se umaknili. Pri umi-
ku so streljali tudi na deputije,
toda ranjen ni nihče.

Rudarji so zastavkali proti
omenjeni kompaniji, ki je po-
družnica United States Steel
korporacije, v znak protesta
proti uvažanju skodnega dela.

Pittsburgh, Pa., 2. jul. —
Claude R. Kramer, organizator
Lewisovega odbora za indus-
trijsko organizacijo, je izjavil,
da je bil s silo izgnan iz Steu-
benville, O., po aretaciji in za-
slišanju pred nekim človekom,
ki je dejal, da je župan mesta
Holidays Cove, W. Va., ki meji
na Steubenville.

Kramer pravi v zapriseženi
izjavi, da so ga s silo izgnali iz
nekega hotela v Steubenville,
ker se ni hotel pokoriti ukazu,
naj se prostovoljno umakne. Or-
ganizator je dejal, da se bo vr-
nil v Steubenville.

Profesor protestira proti prostani ame- riške neodvisnosti

San Juan, Portoriko, 2. jul. —
Dr. Clemente Pereda, bivši pro-
fesor na portoriški univerzi, je
prišel z gladovno stavko, da ta-
ko protestira proti proslavam
neodvisnosti Združenih držav
na otoku. Izjavil je, da na Por-
toriku ne bi smeli proslavljati
praznika ameriške neodvisnosti,
ker otok sam ni neodvisen. Pred
dvema letoma je dr. Pereda tu-
di stavkal proti zakonskemu na-
črtu, ki je bil predložen otoški
legislaturi, naj Portoriko posta-
ne država ameriške Unije.

AMENDIRANJE USTAVE OBVI- SELO V ZRAKU

Delavski amendant še
čaka kongresne
akcije

NEWDEALSKO IZBE-
GAVANJE

Washington. — Amendant
delavskih pravic ni prišel daleč
v zadnjem zasedanju kongresa.
Senatni odsek je pred več tedni
sicer obljubil javno zaslišanje o
tem važnem ustavnem dodatku,
toda je "pozabil" na to stvar, če-
prav amendant podpira orga-
nizacije, ki imajo nad tri milijo-
ne članov.

Vzrokov za to izbegavanje je
seveda več. Prvi je ta, da v ad-
ministracijah krogi niso na-
klonjeni temu dodatku, ki bi dal
kongresu efektivno moč urejave-
ti vse gospodarsko in socialno li-
viljenje, med drugim tudi pod-
držati industrije.

Drugi vzrok je stališče eksek-
utive Ameriške delavske federaci-
je, ki je tudi proti amendantu
ustave v smislu tega amendmen-
ta. Za starokopitne unijeke vo-
ditelje je pač preradikalen. Ek-
sekutiva federacije hoče le ne-
koliko preurediti vrhovno sodiš-
če. Kakor je razvidno iz njene
proponicije republikanski in de-
mokratijski konvenciji, se eksek-
utiva zadovoljuje s tem, da bi vr-
hovno sodišče smelo razveljav-
ljati po kongresu sprejete zak-
one s dvotretjinsko večino — šest
proti trem. Avtokracije vrhov-
nega sodišča se ne upajo na to
graja.

Kar se "novih dealerjev" tiče,
je njih platforma elastična in
dvoobrazna kakor je pač vsa njih
politika. V načelu se demokra-
tska platforma izreka za reguli-
ranje industrijskega življenja
"v okviru obstoječe ustave", za
amendiranje pa "v slučaju potre-
be". Republikanci so proti vsaki
aprembi ustave v smeri fede-
ralizacije ekonomskega in social-
nega življenja. Za amendant
zvezne ustave so le v toliko, da
bi legislature lahko sprejemale
zakone o minimalni plači za de-
(Dolje na 3. strani.)

Rooseveltova komi- sija odšla v Evropo

Studirala bo združni-
štvo v evropskih
državah

New York, 2. jul. — Ameriška
komisija treh članov, kateri je
predsednik Roosevelt poveril
proučevanje združnega giba-
nja, je včeraj odrinila s parni-
kom proti Evropi. Studirala bo
metode evropskih združenj in po
povratku v Ameriko jih bo sku-
šala uveljaviti v združenjih, ki
poslujejo v tej deželi.

Komisijo tvorijo Jacob Ba-
ker, asistent Hopkinsa, načelni-
ka federalne uprave religij-
del, Leland Olds, tajnik New
York State Power Assn. in
Charles E. Stuart, newyorški
inženir. Po povratku iz Evrope
bo komisija predložila svoja
priporočila predsedniku Roose-
veltu.

Komisija bo pričela s svojim
delom v Stockholmu, potem pa
bo obiskala Finsko, Čehoslova-
sko, Francijo in Anglijo. Stu-
art se je po naročilu predsedni-
ka Roosevelta mudil v Evropi
tudi preteklo leto kot podpre-
sednik Export-Import banke in
po vrnitvi v Ameriko je pre-
sedniku predložil poročilo o
mednarodni trgovini.

Istočasno, ko je komisija od-
potovala v Evropo, je izšla knji-
ga poljedelarskega tajnika Walla-
ceja, v kateri priporoča ustano-
vitev kooperativne države v A-
meriki.

Avtna unija pri- pravlja kampanjo

Agitacijo je pričela vo-
diti po radiu

Detroit. — (UNS) Mlada avtna
unija je pričela pripravljati te-
ren za obširno organizatorično
kampanjo, katere namen je pri-
vesti stotisoče avtnih delavcev
v družino organiziranega delav-
stva.

V ta namen prireja shode in
druge aktivnosti, med katerimi
je na prvem mestu "agitacija po
radiu. Detroitške radiopostaje
WMBC se je pričela posluževati
dvakrat na teden, čikaške de-
lavske postaje WCFL pa vsak
ponedeljek zvečer.

United Automobile Workers
unija je zadnje čase narasla za
20 do 30 tisoč članov. To se je
zgodilo s pridruženjem Automoti-
ve Industrial Workers, Associ-
ated Automotive Workers in treh
postojank Mechanics Education-
al Society of America.

To ojačenje avtne unije je de-
lavcem pri dveh večjih družbah
že prineslo konkretno izboljša-
nje. Neka večja tovarna je prista-
la na dva tedna plačanih počit-
nic na leto, druga pa je zvišala
plače za pet centov na uro. En
mesec pred združenjem ni nobe-
no podjetje hotelo nič slišati o
teh zahtevah.

Unija bo šla v to kampanjo s
slededimi zahtevami: letna pla-
ča \$2000 za vsakega delavca v
tej industriji, plačane počitnice,
deljenje profitov s plačevanjem
"bonusa" vsakega četrta leta, 30-
urni tednik brez redukcije plače,
pravo kolektivno pogajanje in iz-
boljšanje socialne zakonodaje.

Stalin in Jurij Di- mitrov sta se sprla?

Pariz, 2. jul. — Tukajšnje gla-
silo francoskih trockijevcev po-
roča, da sta se Stalin, tajnik ko-
munistične stranke v Rusiji in
Jurij Dimitrov, tajnik komu-
nistične internacionale, sprla za-
radi komunistične taktike v
Franciji. Stalin želi, da francos-
ki komunisti kooperirajo z Blu-
movo vlado na vsej črti, dočim
Dimitrov hoče, da komunisti v
Franciji ignorirajo ljudsko fron-
to in nadaljujejo propagando za
sovjetsko revolucijo.

MOČ REAKCI- JE V ŠPANJI ŠE NI STRTA

Zasidrana je močno v
sodiščih, ki protekti-
rajo fašiste

"DISKREDITIRAJ IN
VLADAJ"

Madrid. — Kljub silajni zma-
gi delavstva in liberalnih ele-
mentov pri zadnjih volitvah me-
seca februarja, gre španska re-
publika in posebno še delavski
sloji skozi težke boje. Ako bi de-
lavstvo ne imelo za seboj težkih
izkušenj po zatrtju revolte v
jeseni leta 1934, ko so bile s
uporniki in boritelji nove Špa-
nije natrpane ječe, bi bili do-
godki v zadnjih štirih mesecih
že ispodkopali med masami za-
upanje v republiko.

Da se to še ni zgodilo in je
tudi upanje, da ne pride do te-
ga, se ima španski proletariat
zahvaliti le sebi in svoji razred-
ni zavesti. Liberalna vlada, ki
ima oporo tudi pri socialistih
in komunistih, si sicer prizade-
va privesti delo v boljše, svo-
bodnejše dni, toda boriti se mo-
ra proti najstarejši in najbolj
ukoreninjeni reakciji na svetu.
Valed tega je današnja situaci-
ja v Španiji zelo varljiva.

Na povražju ima Španija po
zadnjih volitvah spet liberalno
lice, to je kar se tiče vlade in
delavskega gibanja. Toda pod
skorjo je vsa država prežeta s
trdošerno reakcijo, kakršne ne
pogna nobena druga država ra-
sko strikno fašističnih. Ta re-
akcija ni usidrana samo v go-
spodarstvu dežele, ki aloni na
veleposelnstvu in meščanskem
kapitalizmu in katerih logična
posledica je silna miserija po-
sebnost med podeželskim prebi-
valstvom, marveč sega v vsa
družabni ustroj.

Najboljša primera so sodišča.
V demokratičnih državah pride
navadno z vsako politično spre-
membo tudi sprememba v sodi-
ščih, to je "nov duh". In dasi je
v Španiji v začetku leta prišlo
do večje politične spremembe,
do "mirne revolucije", ta revo-
lucija ni čisto nič dosegla špan-
skih sodišč. Sploh so znamenja,
da je španska reakcija z zadnjo
zmago levice postala še bolj za-
krknjena.

Ze to samo na sebi dviga
vprašanje, ali je v Španiji sploh
mogoče miren razvoj. Levičarski
socialisti, ki so v večini in pod
vodstvom Larga Caballera, ne
vidijo drugega izhoda kakor
skozi novo revolucijo in dikta-
turo proletariata. Po njih mne-
nju španske reakcije ne bo mo-
goče drugače ugnati in uničiti.
Svoje argumente opirajo na
tekoče dogodke, predvsem na
delovanje sodišč, ki odprto šči-
tijo — fašiste! Ščitijo jih kljub
temu, da je vlada na vrhu libe-
ralna in antifašistična, toda na-
pram sodiščem je — brez moči.

Splošno mnenje v Španiji je,
da ga ni enega sodnika v deželi,
ki bi hotel ali pa se upal nasto-
piti proti fašističnim terori-
stom. Odkar je na krmilu seda-
nja vlada, se je našel le en so-
dnik, ki se je drznil nastopiti pro-
ti fašistom, kar pa je plačal s
— smrtjo. To je bil sodnik Pe-
dregal, ki je obsojil na 30 let
ječe fašističnega atentatorja, ki
je pred več tedni streljal na pod-
predsednika parlamenta dr. Ji-
meneza de Azua in ustrelil nje-
govega spremljevalca, nekega
tajnega agenta. Sodnik Pedregal
je potem padel od fašistične kro-
gle.

Sploh je polno slučajev, sko-
raj vsakdanji dogodki so, ko je
španska justica slepa napram
fašističnim teroristom. Neki ofi-
cier v poklju je na primer "po-
divjal" med vojaško parado in
(Dolje na 3. strani.)

Reakcija, ki je nagrmadila milijarde profita v svetovni vojni, kriči proti zapravljanju vladnega denarja za oskrbo brezposelnih. (Narisal Jerger.)

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LESTNINA SLOVENSKE NARODNE

PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna: na Zdravne drive (aven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$2.00 na pol leta, \$1.50 na četrt leta; na Chiego \$7.50 na leto, \$2.50 na pol leta; na inozemstvo \$9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Ciego \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cena tiskovne opreme. Rokopisi dopisov in naročilnih listov ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (štiri, pet, šest, sedem, osem, devet) se vračajo po prijavi. Če je prijavi, pošljite. Advertisers: all advertisements will be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom: PROSVETA 2657-58 So. Lawrence Ave., Chicago, Illinois MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v zbiranju, na primer (June 30, 1934), pomeni vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Amerika kliče novo neodvisnost

Jutri poteče 160 let, odkar se je v Philadelphiji, Pa., zbralo 56 Američanov, ki so sprejeli in podpisali Izjavo neodvisnosti. Ta epohalna izjava je bila podpisana in razglašena 4. julija 1776.

V Izjavi neodvisnosti je na prvem mestu rečeno, da je "samo po sebi umevno, da so vsi ljudje enako ustvarjeni in vsak človek prinese s seboj na svet neke neoporekljive pravice, med katerimi so pravica do življenja, pravica do svobode in pravica do iskanja sreče najpoglavnejše".

Neodvisnost, kateri so očetje velike ameriške republike posvetili omenjeni dokument in svoja življenja in za katero so se bojevali v revolucionarni vojni, je bila politična. Trinajst ameriških kolonij je zahtevalo in izvajalo politično neodvisnost od Anglije; ameriški kolonisti so se navdili plačevati davke angleškemu kralju, od katerega niso v zameno dobili skor ničesar.

Boj za ameriško politično neodvisnost pred 160 leti je bil upravičen. Politična svoboda je v tistih časih pomenila tudi gospodarsko svobodo za koloniste. Ameriški kolonisti, tri milijone po številu, so bili takrat v glavnem kmetarji; število obrtnikov, trgovcev in profesionalistov je bilo majhno. In ko so se ti kmetarji, obrtniki, trgovci in profesionalisti osvobodili angleške nadvlade, so bili politično in ekonomsko svobodni.

Amerika ni poznala evropskega fevdalizma, vsaj angleška Amerika ne, imela je pa zamorske sužnje, ki so obdelovali polja. Ampak ti črni takrat še niso bili priznani za ljudi; bili so toliko kot živina—konji, mule in voli. Če torej odštejemo zamorske sužnje, je zgodovinsko dejstvo, da je politična neodvisnost prinesla Američanom politično in gospodarsko svobodo.

Amerika leta 1776 in Amerika leta 1936 sta pa kakor noč in dan.

V sto letih se je agrarna Amerika razvila v Ameriko največjih privatnih industrijskih in finančnih imperijev na svetu—in ti privatni ameriški imperiji, ki se imenujejo korporacije, so v zadnjih šestdesetih letih podjarmili nekoč svobodno ameriško ljudstvo.

V stošestdesetih letih se je ameriška republika spremenila v kapitalistično oligarhijo in politično svobodni državljani so postali hkrati ekonomski sužnji. Dobrega pol milijona kapitalistov diktira ostalim 120 milijonom prebivalcem Združenih držav pogoje materialne ekzistence in ti milijoni so danes gospodarsko odvisni od primeroma majhnega števila magnatov, ki vladajo svoje privatne industrijske in finančne imperije.

Na ta način je ameriška republika postala dežela dveh kontradiktornih sistemov: politično je demokracija, gospodarsko je pa avtokracija. Ker pa ekonomski diktatorji kontrolirajo politično demokracijo, je prvotna svoboda, zapisana v Izjavi neodvisnosti, da ima vsak človek pravico do življenja, svobode in iskanja sreče, postala—iluzija, prazna pena, ki je v praktičnem življenju brez pomena.

(Gornja dejstva je dobro označil predsednik Roosevelt—prvi ameriški predsednik, ki je pravilno označil razvoj ameriške republike—v svojem govoru v Philadelphiji, ko je sprejel kandidaturu, ampak Roosevelt ni bil prvi, ki je povedal to resnico. Socialisti pripovedujejo to resnico že 35 let!)

Politična neodvisnost, priborjena s krvjo ameriških kolonistov pred 160 leti, živi danes samo še v knjigah. Kajti v teku razvoja Amerike izza Izjave neodvisnosti so kralji Anglije nadomestili domači, ameriški kralji, ki so tiho-krat večji tirani in izkoriščevalci ameriškega ljudstva kot je bil angleški kralj. Ameriški kapitalisti, ekonomski diktatorji, so zatrli ekonomsko svobodo, ki je bila Američanom zagotovljena v Izjavi neodvisnosti in kasneje v ustavi.

Tragično dejstvo vsega tega je, da ameriško ljudstvo še vedno praznuje neodvisnost in svobodo, katere — ni več. Faktično bi morali slaviti le spomin na ugrabljeno svobodo.

Amerika potrebuje novo izjavo neodvisnosti, novo izjavo svobode.

Amerika potrebuje večjo demokracijo!

Amerika potrebuje politično, ekonomsko in socialno demokracijo!

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke

Poročilo iz hladne Minnesote

Chisholm, Minn.—V začetku junija sem bil v takem stanju, da sem moral rabiti opore ali berglje, to pa vsled tega, ker sem dobil na stopala takozvane "otiske." Delal sem namreč na vrtu in za posledice dobil to nadlego. Bil sem v zdravniški oskrbi. Ta nadlega me je mučila precej dolgo in dokaj hudo. Kakor hitro pa mi je odleglo, da sem berglje vrgel proč in sem takoj odkrival v pristo naravo, k jezeru Longe, kakih osem milj od Chisholma. Tam sem si "pekel" moje dokaj otrpale noge in se grel (bolje rečeno: kuhal) na obrežnem pesku in se tudi precej pozdravil.

Po tem mojem zdravljenju sem prišel do trdnega zaključka, kar so že mnogi davno trdili, da solnce je najboljša zdravilo, posebno pa za stare pečlarje. Valed tega priporočam vsakemu, ki ima priliko, da si ga privošč, a ne preveč, posebno sprva ne. Telo in koža se morata polagoma privaditi solnčnim žarkom, drugače sledijo neprijetne posledice neželjubi opeklin. Je pač tako kakor pri vsaki drugi stvari: zmernost je vselej priporočljiva. Saj pravijo, da počasi, polagoma se daleč pride. In pri zdravljenju je to še posebno resnično. Zdravje se kaj hitro izgubi, težko se ga pa nazaj dobi.

Ko sem se vrnil od jezera nazaj v civilizacijsko chisholmskega mesta, sem se naselil pri gostoljubni Smoltzevi družini, kjer se vselej ustavim, kadar časoma posestim Chisholm. In gospodinja mi je izročila pozdrave od urednika Prosvete in ostalega osebja v gl. uradu SNPJ, kjer se je pred dobrim tednom oglašala. Mrs. Smoltz je odšla iz Chisholma že v sredi maja. Najprej se je ustavila v Milwaukee, Wis., kjer je bila delegatkinja na 4. konvenciji SZZ, katere se je vršila dne 25. maja, od tam pa se je čez Detroit podala k sorodnikom, prijateljem in znancem v Canado in Detroit, nazagrede pa se je ustavila seveda tudi v največji slovenski naselbini v Ameriki—v Clevelandu. Iz vseh teh krajev, kjer se je ustavila, mi je Mrs. Smoltz prinesla pozdrave mojih prijateljev in znancev, prijateljic in znank, katerih nisem videl že več let.

Lakreno se zahvaljujem vsem skupaj za pozdrave in spomine name. Hvala vsem, posebno pa onemu šaljivemu pečlarju, ki letos praznuje 30-letnico svojega "stanu." On je namreč v šali vprašal, če se še kaj ženim. Seveda sem to vzel za šalo, kako neki naj bi drugače? Pa saj sva oba Notranjca in oba "ledik," poleg tega pa oba še v "mladostnih" letih.

To vse sem napisal le radi tega, da se spet enkrat oglasim iz Minnesote, kjer sem preživel precej časa poleti in pozimi. Posebnih novic ni, je večina vse po starem. Ljudje se pritožujejo radi brezdelja in slabih časov. No, pa sedaj bo kmalu bolje. Ponekod sem namreč že videl krompir v cvetju, četudi je dolgo pritiskala huda suša. Kakor je znano, imamo tukaj le par mesecev poletja, večkrat pa se

prijeti, da kar sredi poletja slana pada. Kljub vsemu temu v teh krajih letina hitro dozori. Krompir, ki sem ga videl cvesti, na primer, se ga za prvo silo (zgodnji krompir) lahko kmalu izkopije kot "prvo delikateso."

To omenjam radi tega, ker tukaj se lahko nekaj pridela, kakor brez mala vsepovsod na zapadu na deželi, in ni treba navadnih potrebščin drago plačevati, kakor jih morajo na primer v mestih.

Toliko za danes. Čez čas bom skušal napisati svoje pomisleke o vrašanju spomenika v Clevelandu oziroma o spomenikih v tamkajšnjem kulturnem vrtu. K temu me je privedel in vzpodbudil zmerni dopis ali članek v Prosveti št. 124, ki ga je napisal Milan Medvešek, član društva "Naprej" št. 5 SNPJ.

Ce bo pri nas v našem mestu kaj posebnih novic, jih bom takoj sporočil uredništvu Prosvete v obliki dopisa ali pa kot vest za "Domače vesti."

Matija Pogorelec.

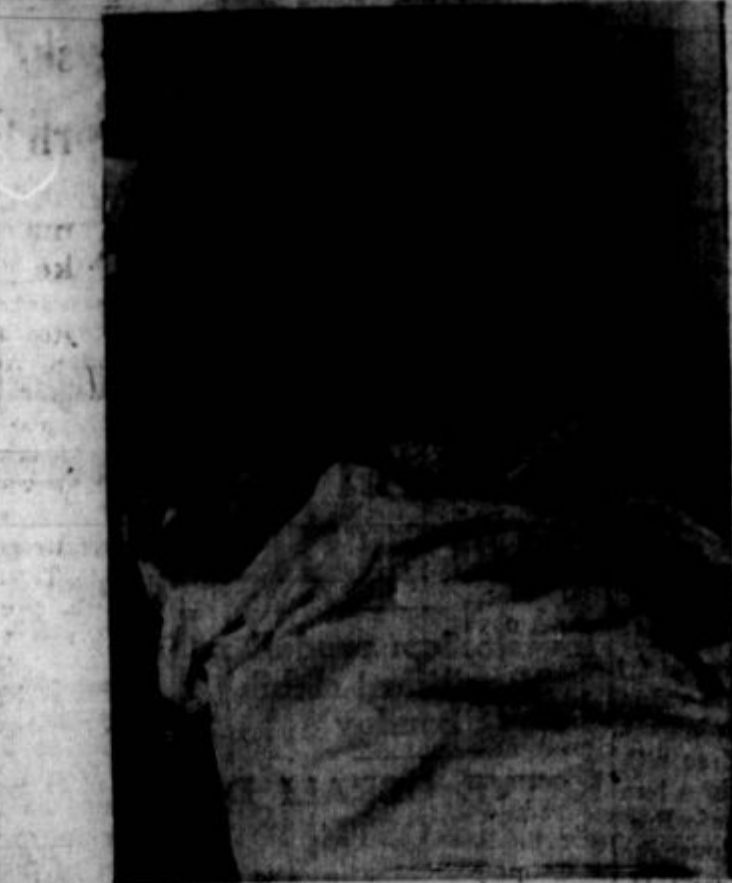
Se o idorskem slavlju

Cicero, Ill.—Minila sta že dva tedna, odkar se je v Idoru parku v Youngstownu, Ohio, vršilo veliko slavlje članov SNPJ. Poročevalci so pisali, da je bila udeležba zelo velika in v večini je bila mladina, kar je zelo razveseljivo.

Ker so me poročila o pripravah za to slavlje zanimala, sem že prej čitala podrobnosti in videla govorniški spored. Mislim, da bo kot govornik povabljen tudi gotovo kdo izmed ustanoviteljev prvega angleško govorečega društva, od društva Pioneer št. 559 SNPJ v Chicagu, kjer se je najprej začelo gibanje za ustanovitev mladinskih društev. Toda to se ni zgodilo. Slavlje se je vršilo in nastopili so govorniki, starejši, ki so govorili izkušenj, pa tudi mlajši iz vrst mlajše generacije. Kakor smo čitali, je nastopil tudi br. Beček, ki je navzočim "pojasnil" jednotno črko N, češ, da pomeni "nonsocialists." Kako si Beček tolmači besedo socialist, ne vem, vem pa, da je Slovenska narodna podpora jedrta last slovenskih delavcev v Ameriki, ki si s trdim delom v potu služijo svoj kruh.

Ti delavci, ki tvorijo večino članstva v SNPJ, se v unijah borijo za večji kos kruha in za delavske pravice. Zavedajo se, da edino v pravih delavskih organizacijah je moč delavcev. Ne vem kaj so Bečkovi starši, mislim pa, da vsak, ki je prišel iz starega kraja sem za zaslužkom, je bil delavec in ni lepo od njega, da smeš besedo socialist ali socializem. Namesto, da bi tudi sam spoznal, da je sin delavskih staršev in da bo kot delavec potreboval dostojno plačo za življenjske potrebine ter da bi stopil v organizacijo, ki je razširjena po vsem svetu ter je po svojih načelih enaka, ker se bori za izboljšanje delavskih razmer, za enakost vseh ljudi povsod—to je v socialistično stranko—pa skuša delo naprednih delavcev omalovaževati.

Zakaj br. Beček ne čita poro-

Mrs. Dorothy Guthrie v detroitaki bolnišnici, kamor je bila odpeljana, ko so jo člani Črne legije napadli v njenem stanovanju in pretepli.

čil o francoskih delavcih? Na Francoskem imajo v vladi večino socialisti. In kakšnih pravic so bili deležni stavkarji po nastopu soc. vlade v največji stavki v zgodovini? Soc. vlada je bila na strani delavcev in jim dala vso oporo, tako da so v par dneh tudi zmagali. Zmagali so in dobili svoje zahteve, policijskih kolektivov pa ni bilo vmes, ker jih vlada ni dovolila. Stavka je bila dobljena v najhitrejšem času brez prelivanja krvi in pretepov.

Kako pa se je in se še godi v ameriških stavkah? Kako se je godilo prav blizu Ambriga? Policija je navallila na mirne stavkarje in jih pretepla. To so dejstva z dokazi, ki jih je dovolj.

Vsak delavec lahko spozna sam kam spada. Če pa tega večina delavcev ne spozna, če so ne zaveda, potem tripijo z njimi tudi ostali, ki so že spoznali in se zavedajo. Starši, ki imate skušnje iz borbenega življenja, skušnje izkoriščanja, podučite svoje otroke o delavskih vprašanjih, o katerih jih ni podučila nobena niti navijača šola, tako da bodo vedeli, ko dorastejo, zakaj ste ustanovili SNPJ. Njeno glasilo Prosveta piše in razlaga delavsko zavest. In če boste vi to storili, se vaši otroci ne bodo norčevali iz vašega dela, temveč vas bodo spoštovali.

Naj omenim, da bomo tudi mi v Chicagu imeli veliko slavlje, ko se bo vršil 11. zbor JSZ, ki se prične danes 3. julija in se nadaljuje 4. in 5. julija. V soboto zvečer 4. julija se bo vršila slavnostna prireditev delavske drame s petjem "Kamniolom," ki je ena najboljših socialnih dram. Uprizorili jo bodo igralci in igralkice iz Detroita, člani in članice klubov 114 in 115 JSZ. Zato pridite vsi delavci in delavke, da praznovate ta dogodek skupno v Havličkovi dvorani na Lawndale ave.!

Kristina Turpin, 102.

Priganjstvo v rudnikih

Butte, Mont.—V to mesto sem prispel pred dobrimi dvema tednoma in dobil delo tri dni pri prirodu v bakrenem rudniku. Delal sem osem dni v dotičnem rudniku, nakar sem bil odpuščen.

V rudniku je namreč vroče kakor v zakurjeni peči, tako da ni mogoče prestat. Delovnja priganja delavce kot črno živino. Ako ne narediš po njegovi volji, te enostavno odslovi in moraš pobrati šila in kopita ter iti drugam za delom. Ta priganjaški sistem nima para v tej deželi. Saj sem ga sam skušal pri različnih delih in v različnih krajih dežele. Toda tako mučno delo kakor je to, me še ni sprečalo. Kar se pa tiče dela, se ga lahko dobi vsak dan. Vprašanje pa je seveda, če bo delavec mogoč vzdržati, kajti v rudniku vlada neznosna vročina in prostorij in je popolno raznih strupenih plinov od amonijaka, poleg priganjstva.

Kakor sem se doslej prepričal, pusti delo okrog 60 do 100 delavcev na dan, prav toliko število pa jih vsak dan upošljuje. Nekateri pustijo delo, ker ne morejo vzdržati, drugi pa so od-

Zemlja se ne vrti enakomerno

Ze dolgo je znanost domnevala, da je trajanje dneva oziroma čas, ki ga potrebuje zemlja, da se enkrat zavrti okrog svoje osi, spreminljivo. Pred kratkim pa je uspelo, da so to domnevo eksperimentalno potrdili. Seveda so razlike v dolžini dni silno majhne, takoj majhne, da jih navadni zemljani ne morejo opaziti, a za zvezdoslovce, ki vse njihove navvedbe tako rekoč temeljijo na vrtenju zemlje, so zelo važne.

Ze Laplace je izračunal, da se je v dobi okrog 2000 let povprečno trajanje dneva spreminilo komaj za več nego stotinko sekunde. To je bila le domneva, kajti žele moderni merilni tehniki se je posrečilo ugotoviti takšne razlike. Raziskovalca Scheibe in Adelerberger sta bila prva, ki sta te razlike ugotovila s poskusom. Aparature za takšne meritve so večinoma takšni "oscilografi," ki jih gradijo po določeni zakonih električnega toka. Prof. Prandti v Göttingenu je izvršil poskuse, kako morejo nastati takšne spremembe. Iz njegovih poskusov je razvidno, da mora vsaka preložitvena gibanja na naši gramičnici od višjih širin proti ravnini učinkovati tako, da se brzina zemeljskega vrtenja malo zadrži. V prvi vrsti so veletoki na zemlji, ki skrbje za te preložitve gmot. To razjeda na pr. bregove in prenaša njih maso na druga mesta. Ta proces erozije utegne skosoma spraviti res velikanse količine, tvari pa ustja rek in tako morejo reke, ki tečejo v smeri proti ravnini v stoletjih in tisočletjih za nekaj zmanjšati brzino zemeljskega vrtenja. V. Schilling čeni, da bi mogle velike reke Missisipi, Indus in Iravadi v teku 1200 let skrajšati zemeljsko rotacijo za celo sekundo. Kako daleč lahko nasprotni toki izenačijo to prelaganje gmot proti ravnini, se da seveda le težko domisliti. Vsekako je videti, da samo to delovanje rek ne more na nedvoumen način pojasniti dejstvo spreminljivosti v brzini zemeljskega vrtenja.

Tudi preložitve gmot v notranjosti zemlje, ki so jih ugotovili geologi, se danes še ne dajo jasno spravljati v zvezo s temi spremembami. Vsekako ne morejo, kakor ne tudi delovanje rek, razložiti trenutnih sprememb v trajanju dneva. Glavna značilnost sprememb, ki so jih opazovali v juniju 1934, pa je bila njih nenadnost.

Domnevali so tudi, da povzročajo spremembe v trajanju dni različne hitrosti, s katerimi se utegnejo vrtni plasti zemeljskega jedra in plasti zemeljske skorje. Iz te domneve se je rodila nova domneva, ki je spravljal brzo zemeljskega kroženja v zvezo s potresi in ognjenikimi izbruhi. Veliki potresi in veliki izbruhi bi bili potem neko pojasnilo za nenadne spremembe. Če pa pomislimo, da pripadajo ognjenišča vulkanov v splošnem zemeljski skorji, bi ne mogli verjeti, da bi vulkanizem imel kakšen pomen za vrtenje zemeljskega jedra in s njem za nihanje dolžine dni.

Stvar je danes takšna, da moremo z vse objektivnostjo ugotoviti, da ni na svetu nič stalnega in starih ni niti tistih štiri in dvajset ur, ki nam delijo čas v dneve. O vzrokih te nestalnosti pa nimamo še dobro poučeni, treba nam je še mnogo opazovanj in izkušenj, da jih bomo lahko dognali.

Po M. Benseu—lj.

Nevaren poskus

Profesor kemije na varšavskem vseučilišču Stryzowski je izvršil pred velikim številom svojih slušateljev in članov akademije svoj vrten poskus, ki je napravil na navzoče veliki vtis.

Med zelo zanimivim predavanjem o notri protivnih strupih je zaužil profesor veliko množino sublimata, petkrat večjo, nego je potrebno, da umrti vsakega človeka. Takoj nato je izpil neko tekočino, ki jo je bil sestavil sam. Je v največjem miru nadaljeval svoje predavanje. S tem poskusom na samem sebi je hotel predavatelj dokazati, da je mogoče zasroptev paralizirati s takojšnjo uporabo primernih protivnih strupov. In res se mu ni nič zgodilo. Navzoči so Stryzowskemu za originalni in pogumni poskus burno ploskali.

Pred dvajsetimi leti

(iz Prosvete z dne 3. julija 1916.)

Iz slovenskih naselbin.—V Collinwoodu, O., je umrl rojak Frank Zaman, star 34 let. Počel ga je jetika. Istotam je vlak povzli 23-letnega slovenskega mladeniča Jos. Kumele. Odtrgal mu je obe nogi in fant je kmalu po Odtrgal mu je obe nogi in fant je kmalu po Zobeč, star 47 let in doma iz Dolenje vasi pri Ribnici.—V Hibbingu, Minn., je sodike opustilo Jos. Skofica, ki je bil obtočen umora Agusta Siroca.

Iz delavskega sveta.—V zapadni Pennsylvaniji je zastavljalo 8000 rudarjev. V drugih delih Pennsylvanije so bile rudarske stavke končane z zmago delavcev. V Seattle, Wash., se je obnovila stavka pristanišnih delavcev. V okrožju belezne rude v Minnesoti je stavka čez 10,000 rudarjev.

Svetovna vojna.—Zavezniški so nadaljevali svojo veliko ofenzivo na zapadni fronti. Osvajali so Fricourt in zajeli 9500 Nemcev. Velika ruska ofenziva v Galiciji se je nadaljevala. Italijani so poročali o zavzetju nekaterih njenih postojank pri Trbiču. Centralne sile niso bile povsod v defenzivi.

Skupina francoskih stavkarjev počiva v poslopju svoje unije v Parizu.

GLAD

Poslovenil **FRAN ALBRECHT**

TRETJE POGLAVJE

Telephone Rockwell 4904
CHICAGO, ILL.

There are dates on this that we cannot read.